

Merhaba
"Anadolu'nun Gözü"

gazetesinin
okurlarına
armağandır.
Çarşamba
günleri
yayımlanır.

KADEMİK

Sayfalar

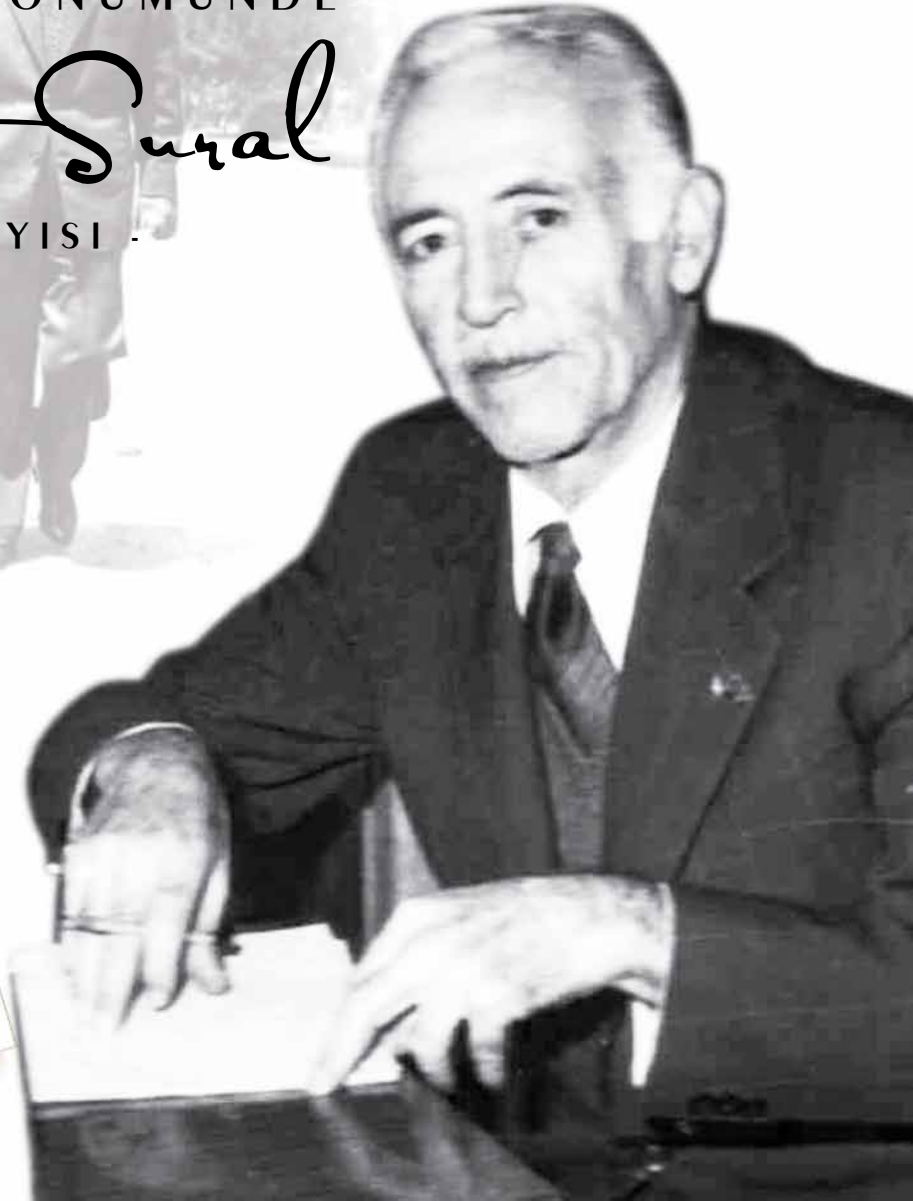
Cilt: 12 Sayı: 10
28 MART 2012 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali IŞIK
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik42@gmail.com

25. VEFAT YILDÖNÜMÜNDE

Mahmut Sural

- ÖZEL SAYISI -

Mehmet Ali UZ

MAHMUT SURAL ÖZEL SAYISI ÜZERİNE

Mahmut Sural merhum, Konya kültürüne büyük hizmeti geçen değerlerimizin başında gelir. Böyle insanlarımızın sayısı gerçekten çok az. Kıymetleri de gerektiği gibi takdir edilemiyor.

Bu değerimizi kaybedeli yirmi beş yıl olmuş. Dün gibi... Bu güne kadar onunla ilgili ne bir anma toplantısı tertip edildi ve ne de ciddi bir yazı veya yazı dizisi neşredildi. Fakir onunla ilgili vefat yıl dönümlerinde bir iki yazı yazmıştım o kadar.

Bu yıl Hasan Yaşar Bey'in gayreti ile Kütüphane Haftası münasebetiyle "Yirmi Beşinci Vefat Yıl Dönümünde Mahmut Sural" konulu bir panel düzenlendi. Bu panel bugün İl Halk Kitaplığında icra edilecek.

Konya'nın tanınmış ailelerinden birisine mensup olan Mahmut Sural Bey, çok yönlü bir insandı. Kendi kendini yetiştirdi. Her şeyden önce o, bir gazeteci,

köşe yazarı ve iyi bir araştırmacı idi. Konya ağzını da çok iyi biliyordu. Konya tarihi ve kültürü ile ilgili yazdığı dizi yazılar araştırmacılar için bir ana kaynak durumunda oldu. Bugün bu dizi yazılardan birisi torunu Feyyaz Caner Bey tarafından kitaplaştırılmak üzere. Bu eserin tamamlanmasını sabırsızlıkla bekliyoruz.

Mahmut Sural ağabey hoşsohbet bir insandı. Aynı zamanda da müşfik bir aile babası idi. Zaman zaman toplantılarımıza katılırdı. Sohbetine doyum olmazdı. Çok iyi giyinirdi. Nezih bir insandı. Aynı zamanda hafız-ı Kur'an idi. Hacı Haydar Efendi'nin önemli talebelerindendi. 1950 Haziranında ezan yeniden aslına döndürüldüğünde Konya'da ilk Arapça ezanı Mahmut Sural ile Hafız Yahya çifte ezan olarak okumuşlar. Yarım saat süren bu ezanı dinleyen çarşı esnafı işlerini bırakıp dükkânlarının kapısı önüne çıkmış ve okunan ezanı goz yaşları içerisinde huşu ile dinlemişlerdir.

Hakkında Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesinde iki lisans tezi hazırlandı.

Elinizdeki bu özel sayıda Mahmut Sural Bey'i çok iyi tanıyan ilim adamlarımızın kaleminden onu çeşitli yönleriyle tanıtmaya çalışacağız. Konya ile ilgili bir yazısını da örnek olarak sunmaya çalışacağız.

Okuyucularımızı yazarlarımızla baş başa bırakırken, merhumu yirmi beşinci vefat yıl dönümünde rahmet ve minnetle anıyoruz. Cenab-ı Hak ona rahmetiyle muamele buyursun.

Mahmut Sural, ünlü gazeteci Mete Akyol ile.

MAHMUT SURAL (1914 - 1987)

HAYATI

Mehmet Ali UZ

1330/1914 yılında Konya'da Ulurmak Fahrünnisa Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babası Konya esnafından Galatalı Tahir Efendi, annesi Mısırlılar'dan Nefise Hanım'dır. O, Asmalı Mekteb'de okurken, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlkokullar açılmaya başlar ve Sıbyan mektepleri kapanır. Okulları kapanınca, Hacı Fetah Mezarlığı'nın Doğusunda faaliyette bulunan Alemdar Mustafa Paşa İlkokulu'nun ikinci sınıfına alınır. Hocaları Arapkirli Ahmet Efendi, Bozkırlı Mustafa Efendi ve Veli Efendi (Veli Sabri Uyar) dır. Veli Efendi hem okulun yazı ve Kur'an-ı Kerim Hocası hem de müdürüdür. Mahmut Bey'e bu okulu bitirmek nasip olmaz. O, aynı yıl sonradan adı "Köprübaşı" ya çevrilen "Aziziye Mekteb-i İbtidaiyesi" ni bitirdikten sonra, Konya'nın meşhur kurrallarından Kapı Camii İmamı Hacı Haydar Efendi'den hıfzını tamamlar. Mahmut Sural Bey, Hacı Haydar Efendi'nin önde gelen talebelerinden idi. Çok güzel Kur'an-ı Kerim okurdu. Davûdî bir sese sahipti. Bir süre ortaokula devam etti. Gençlik yıllarında babasının yanında çalıştı.

Aileye "Galatalılar" denmesinin ilgi çekici bir hikayesi var. Ailenin Galata ile hiçbir ilgisi yok. Vaktiyle dedelerinin zamanında, kiraya verdikleri bir evde, İstanbul Galata'dan gelen bir aile uzun süre oturmuş. Sonra aile bu kiraya verdikleri eve tekrar oturunca, mahalleli arasında o ev hep "Galatalıların Evi" olarak anılmış. Ve aileye de "Galatalılar"

denmeye başlanmış. Böylece bu lâkapla anılmaya başlamışlar.

Mahmut Sural Bey, 1933 yılında Fettahlar'dan Hasan Hüseyin Efendi'nin kızı Dilber hanımla evlendi. 1955 yılında Ankara'ya gitti. Orada, babasının vefat ettiği 1961 yılına kadar, Çankaya Camii imam ve hatipliği görevinde bulundu. Babasının vefatı üzerine Konya'ya geri döndü. Bir süre ticaretle iştigal etti.

Din adamlarının ücretle görev yapmasına karşı idi. Bu yüzden mesleğini icra etmedi. Gazetecilikte karar kıldı. Konya gazetelerinde, bilhassa İhsan Hınçer'in çıkarmış olduğu **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**'nde Konya folkloru, örf ve âdetleri, gelenek ve görenekleri ile ilgili yazılar yazdı. Bunların büyük bir bölümü dizi yazılardı. Ömür boyu Konya kültürünü yaşatmaya çalıştı. Eski Konya'yı anlatan pek çok yazı vardı. Konya ağzını çok iyi bilir, bunu yazılarında çok iyi kullanırdı. Akıcı bir üslubu, güzel bir anlatımı vardı.

Ankara'ya gitmezden önce, **Öğüt Gazetesi**'nde, Ankara'dan döndükten sonra da Ahmet Çobanoğlu'nun çıkardığı **Konya'nın Sesi Gazetesi**'nde çalıştı. Gazetenin kapanmasına müteakip **Yeni Konya** gazetesine geçti. Orada Konya bilgileri, meşhur hafızları ve diğer tanınmış insanları ile ilgili aylarca devam eden dizi yazılar vardı.

Veli Sabri Uyar Hoca'yı anlatırken bahsettiğimiz şekilde, Konya Kültürüne hizmet edenlerin başında Veli Sabri Uyar Hoca gelir. O, he-

men hemen Konya ile ilgili bütün araştırmacıların kaynağı gibidir. Mahmut Sural Bey'in Konya'ya en büyük hizmetlerinden birisi de, Veli Sabri Uyar Hoca'ya ait eski harflerle yazılmış on iki defteri inceleyerek bunları **Konya'nın Sesi** gazetesinde neşretmiş olmasıdır.

Mahmut Bey'in Veli Sabri Uyar'la ilgili bir hatırası şöyledir.

O, yukarıda adı geçen, Alemdar Mustafa Paşa Okulu'na devam ederken burada hüsn-i hat hocaları Veli Sabri (Uyar) dır. Ama bu küçük öğrencisinin yazısı hiç de iyi değildir. Bu işi becerememektedir. Bir gün hocası onun kulağını acıtacak şekilde çeker. Mahmut Bey, defterleri yayınlamaya başlarken önsözünde şöyle der:

“ Rahmetli acaba düşünebilir miydi, kulağını çektiği bu çocuğun, elli beş sene sonra bırakıp gittiği defterler eline geçecek ve bu defterlerin değerlendirilmesini bu çocuk sağlayacak? Yaşam ne kadar garip.”

Mahmut Bey, çok güzel giyinir, yakışıklı, kibar, nezih, sözü sohbeti dinlenir, tam anlamıyla çelebi insandı. Tam

bir İstanbul Efendisi idi.

Kısa bir rahatsızlıktan sonra, 10 Aralık 1987 yılında vefat etti. Üçler Kabristanı'nda toprağa verildi.

II. BAZI MAKALELERİ

- “Konya'da Eski Düğünler “, **Türk Folklor Araştırmaları**”, (Dizi yazı), 7 (149 -155), Aralık 1961-Haziran 1962, s. 275-276.

- “Halk Hikayeleri: Cennet ve Cehennem Müftü ve Şeyhülislâm”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 7 (158), Eylül 1962.

- Alime Hoca Hanım, Kişiliği ve Menteşeli, **Türk Folklor Araştırmaları**, 7(166), Mayıs 1963.

- “Halk Oyun ve Eğlenceleri: Konya'da Eski Oturak Âlemleri”, **Türk Folklor Araştırmaları** 8 (171), Ekim 1963.

- “Konya Metelleri (Masalları): Naker ile Cömert”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 9 (185), Aralık 1964.

- “Konya Metelleri (Masalları): Devi Denizden Geçiren Mahmut”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 9 (186), Aralık 1965.

- “Konya Folkloru: Türkü ve Tekerlemeleri”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 9 (196), Kasım 1965.

- “Halk Sanatları: Konya'da Keçecilik”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 18 (344), Mart 1978.

- “El Sanatları: Yok Olan Sanat; Konya Külâhçılığı”, **Türk Folklor Araştırmaları**, 18 (346), Mayıs 1978.

- “Konya'da Kuşçuluk ve Kuşlar”, (Dizi yazı) **Türk Folklor Araştırmaları**, 18 (352 – 356 , Aralık 1978-Mart 1979.

- “Konya'da Din Adamları (Dizi yazı), **Sabah Gazetesi** , 6 Şubat 1962 – 7 Mart 1962.

- “Elli Yıldan Bu Yana Her Yönüyle Konya” (Dizi Yazı), **Yeni Konya**, 21 Temmuz 1975-13 Nisan 1976.

- “Veli Sabri Uyar'ın Defterlerinden (Dizi yazı), **Konya'nın Sesi** 10.4.1978-12.12.1978.

BİR MAHMUT KALFA VARDI...

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Fahrünnisa Mahallesi, Konya'nın güneyindeki eski mahallelerden biridir. Yarısından çoğunun 90 yılı doldurmamış ömürleri olan onca mahallenin yanında bizim Fahrünnisa'mız, en az altı yüz yıllık ömrüyle yüzyıllara meydan okuyan tarihî çınar ağaçları gibidir. O, günümüzde de eski canlılığını yeni sakinleriyle ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Bizlerin mahalle bilgileriyle sokak bilgileri yeterince sağlıklı değildir. İnsanımız nedense mahalle adıyla cadde adını karıştırıp durmuştur. Pek çoklarımız kısa hayat hikâyelerimizde bu karıştırmanın izlerini bulabiliriz. Ben, doğma büyüme Fahrünnisa Mahalleliyim, ancak pek çok yakın dostum beni Çaybaşı Mahalleli diye bilir. Çünkü Konya'mızda caddemizin adı daha çok bilinir. Neyse ki, yetkililerimiz bu yanılmayı önlemek için mahallelerimizden alınan bir bölüme, Gurbucedid ve Külahçı Mahallelerini de ekleyerek yeni bir mahalle oluşturmuşlardır: Çaybaşı Mahallesi...

Bu mahalle sohbetimizin ucu, yazımızın başlığında adını "Mahmut Kalfa" diye dillendirdiğim Mahmut Sural'a kadar uzanacaktır. Mesela ondan söz eden kaynaklarda da benzer farklılıklar görülür. Onu bize en iyi şekilde tanıtan bir biyografi yazısı şöyle başlamaktadır:

"1330/1914 yılında Konya'nın Ulurmak Fahrünnisa mahallesinde dünyaya geldi." (1)

Oysa Ulurmak ayrı, Fahrünnisa

ayrı iki mahalledir. Üstelik merhumun doğduğu yer sınırda filan da değildir.

Nedense araştırmacılar Fahrünnisa adını farklı şekillerde de kullanmaktadırlar. Bir taptaze örnekle konuyu noktalayalım.

Bir 'Envanter' kitabında Fahrünnisa Mescidi ile ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir:

"Konya ili, merkez ilçelerinden Karatay'a bağlı Ulurmak Mahallesi'nde, adı ile anılan semtte yer alır." (2)

Haydi, şu bir başlık ve bir cümleyi bir de, benim gibi doğma büyüme Fahrünnisalı birinden okuyalım. Mahallemizin ve ayın adı taşıyan ibadethanemizin adı Fahrünnisa olarak genel kabul görür. Fahrinüsa şekli, galat olarak bile görülmez. İbadethanemiz 'mescid' olmayıp 06 Mart 1959'dan beri cami statüsündedir. Nitekim yazının devamında 'minber'in de fotoğrafı vardır. İlçe mi? O da Karatay değil, Meram'dır. Ne demişti merhumun biri: Ben bunun neresini düzelteyim?

Evet, Karatay ilçesine bağlı bir Ulurmak Mahallesi vardı, adı da Ulurmak Burhandede idi. Asıl adlarının devamında ikinci adları Ali Hoca ve Saka olan mahalleler yakın bir tarihte Meram ilçesinin sınırlarının içine alındı. Kitabın basım tarihinde bu bölünme olmadığı için bu hususta bir şey demeyeceğiz. Ancak mescit/cami, Karatay ilçesinde değil, Meram ilçesi sınırları içinde, eskiden adını taşıdığı mahallenin sınır-

ları içinde idi. Şimdi ise Ulurmak Ali Hoca'nın sınırları içinde kalmıştır ki bu uygulamayı da pek anlayabilmiş değiliz. İbadethane, adını taşıdığı mahallede değil de başka bir mahallenin sınırları içindedir.

Sural, 10 Aralık 1987 tarihinde şehrimizde vefat etmiş, Üçler Mezarlığı'na defnedilmiştir. Demek ki o, aramızdan ayrıldığında 73 yaşındaymış. Ben de bu yıl aynı yaşıyım. O vefat ettiğinde ben Erzurum'da idim ve yakın bir gelecekte Selçuk Üniversitesinde görev almak için hazırlıklar yapıyordum.

Ben onunla, Konyalı eskilerin söyleyişle, sadece bir defa 'rüberû' (yüz yüze) görüşebildim. O, 1959 yılında 32 yaşında kaybettiğimiz tek ablamın eşi attar İbrahim Karpuzoğlu'nun yakın dostu imiş. Eniştem kendilerine benden söz edince benimle tanışmak istemiş. Yaz tatillerinin dışında sık sık Konya'ya uğradım. Ankaradaki; Kültür Bakanlığı toplantılarının önünde veya sonunda bir Konya seferimiz olurdu. O seferlerin birinde 'Mahmut Kalfa' ile tanıştık.

Eniştemin dükkânı, 'Ettarlar İçi'nde, ünlü attar Oğlakçı'yla aynı adanın köşelerini paylaşırdı. Ağabeyi Mustafa amcayla iş yeri ayrılığı yapıp dükkân ikiye bölününce, enişteme sokak içindeki bölüm düşmüştü. Bilirsiniz, bu dükkânlar küçüğün de küçüğüdür. Nasıl oldu da o gün

üçümüz aynı dükkâna sığışiverdik, hâlâ şaşarım.

O gün, belki bir tarih vermek gerekirse, 1980'li yılların başı olabilir, neler konuştuk, pek hatırlamıyorum. Ama siyasetten, ekonomiden, spordan söz etmediğimizden eminim.

Konumuzun, yazı-çizi olduğunu söyleyebilirim. Belki de asıl konu benim ne zaman Konya'ya geleceğim idi. Öyle ya, benim için verilen bir doçentlik ilanı, Ankara'dan geçici olarak transfer edilen Konyalı bir dekanla hafta aşırı gelip giden fakülte arkadaşlarının çabalarıyla (!) engellenmişse konu başka ne olabilirdi ki?

Ben, Sural'ı, Atatürk Üniversitesinde halk edebiyatı asistanı olarak göreve başladıktan sonra, eski yazıları ile tanıdım. Onu yukarıda adını andığımız Oğlakçı'nın torununun, o dükkânda geçirdiği bir kaza sonucu bir bacağı tamamıyla kopan İhsan Hınçer'in 1949'dan beri İstanbul'da aylık olarak yayımladığı *Türk Folklor Araştırmaları* dergisindeki Konya konulu yazılarıyla tanıdım. Rahmetli Hınçer, asistanlık tarihime kadar yayımlanan 16 ciltlik dergisini çok ucuz bir fiyata, hem de taksitle göndererek tam bir hemşehrilik örneği göstermişti.

Derginin 11 cildi birden, o güzel ciltleriyle elime ulaşınca dikkatle incelemeye başladım. Afif Evren, Mehmet Önder, Ahmet Petekçi gibi Konya üzerine yazarların arasında Mahmut Bey de vardı. Sayın Uz, *Konya Kültürüne Hizmet Edenler*'in birinci cildinde, 'Mahmut Sural' maddesinde bu yazıların listesini vermiştir. İşte onlardan bazı yazı başlıkları:

Konya'da Eski Düşünler, Konya'da Eski Oturak Âlemleri, Konya Folkloru: Türkü ve Tekerlemeler, Konya'da Keçecilik, Konya Külahçılığı, Konya'da Kuşçuluk ve Kuşlar (dizi yazı), vb.

Merhum Sural'la tanışmamız bu yazıların aracılığıyla olmuştu. Ben, Gümüşhane ilimizin (o yıllarda Bayburt da dâhil) masalları üzerinde doktora çalışması yapıyordum. Derlediğim masalların benzerlerini Anadolu'da ararken karşıma Sayın

Sural da çıkıvermişti. Ben onun iki 'metel'inden (masalından)de yararlanmış ve künyesine kitabında yer vermişim. İşte, XVI +700 sayfalık kitabımın 'Bibliyografyası'nın 'Sural, Mahmut' maddesinde yer alan masalları:

1. *Nakerd ile Cömert*, 2. *Devi Denizden Geçiren Mahmut*. Mahmut Sural'ın bu masalları anılan derginin dokuzuncu cildinin 185 ve 186. sayılarında yer almakta, bizim tezimizin de 695. sayfasında anılmaktadır.

İhsan Hınçer 12 Ekim 1979 tarihinde İstanbul'da vefat edince terekesindeki gazete ve dergi kesikleri, Konya'nın hayırlı damadı, sevgili kardeşim Öğr. Gör. Süleyman Şenel'e verilmiş. Sağ olsun, o da kendisiyle ilgili olanları aldıktan sonra benimle ilgili olan ne varsa bir çuvalcık içine doldurup Konya'ya göndermişti. Sevgili kardeşim Şenel halk müziği uzmanı olduğu için kesiklerin paylaşılmasında hiçbir sorun olmayacağını hatırlatmak isterim.

Sayın Şenel aracılığıyla bana intikal eden İhsan Hınçer'in terekesinde nelerin olduğunu uzun uzun anlatmayacağım. O hazinede yer alan 'Sural çalışmaları' asıl konumuzu oluşturuyor.

Rahmetli İhsan Hınçer, Konya'dan gönderilen yerel gazetelerdeki kültür ve sanat yazıları ile haberleri büyük bir sabır ve dikkatle kesmiş, dizi yazısı oluşturanları bazen bir dosyada toplamıştır. İşte bana ulaştırılan iki büyük dizi Sural'ın çalışmaları ile ilgilidir. Bir masalci olarak olayları toparlayalım. 'Bakalım Mahmut Sural neler yazmış, İhsan Hınçer neleri kesip saklamış, Süleyman Şenel hangilerini Sakaoğlu'na göndermiş, Sakaoğlu da neleri sizlere sunacak, bir görelim hele...'

2004 yılında Ankara'da toplanan V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'na, daha önceki dört Kurultay'da olduğu gibi yine Konya ağız ile ilgili bir bildiri sunmuşum: 'Konyalı Bir Ağız Derleyicisi: Veli Sabri Uyar (1874-1954)'. Bildirim, daha sonra aynı yıl içinde bildiriler kitabında yer almıştı.

Elbette Veli Sabri Uyar'ın ağız derleyi-

ciliğini ele alır da Mahmut Sural'ı devreye sokmaz mıyız? Süleyman Şenel'in bana gönderdikleri arasında, *Konya'nın Sesi* gazetesinde tefrika edilen derlemelere yer veren yazıları da bir dosya içinde toplanmıştı. Aşağıda bildirimde yer alan önemli noktalara yer verilecektir:

Uyar'ın basılı olmayan çalışmaları defterler hâlinindedir. Sayıları 17'yi bulan bu defterlerden bazıları, ölümünden 24 yıl

sonra Mahmut Sural tarafından Konya'nın Sesi gazetesinde tefrika edilmiştir. (3)

... Uyar'ın derlemelerini yayımlayan Mahmut Sural, 15 Temmuz 1978 tarihli 83. tefrika ile kelime yayınına şu cümlelerle girmektedir. (4)

Merhum Veli Sabri Uyar, elli iki sayfalık bir defteri Konya deyimlerini de içeren Türkçe sözcüklere ayırmış, küçük bir Türkçe sözlük oluşturmuştur. Bu işin bundan kırk yıl önce [1938] yapılmış bir çalışma olduğunu göz önüne alırsanız Veli Sabri Uyar'ın ne kadar ileri görüşlü bir kişiliğe sahip olduğunu anlamakta güçlük çekmezsiniz. Dilecilerimizin de yararlanacağını umduğum bu sözlüğü olduğu gibi buraya aktarmaktan yarar umuyorum. (5)

Sural bu kısa açıklamasında, Uyar'ı takdirle anarken yaptığı işin önemini de kamuoyuna duyurmaktadır.

Sural'ın, *Konya'nın Sesi* gazetesinde, 11-19 Nisan 1978 tarihleri arasında yedi

yazı olarak yayımladığı bu 'kelimeler hazinesi' elbette Konya ağzı üzerinde çalışacak olanlar için son derece önemlidir.

Sayın Şenel eliyle bana ulaştırılan merhum Hınçer'in terekesindeki bir başka dizi çok daha hacimlidir. Dizinin adı '50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya'dır. Bu dizi *Yeni Konya* gazetesinde 21 Temmuz 1975-13 Nisan 1976 tarihleri arasında 181 sayı devam etmiştir. Dizi Konya kültür hayatı için son derece önemlidir. Keşke bir yerler bu yazıları bir kitap bütünlüğü içinde bir araya getirse de 20. yüzyılımızı da 13. yüzyılımız kadar yakından tanıyabilsek.

İlk yazı, bir "Beyanname" niteliği taşıyan bir 'Önsöz' ile başlamaktadır.

Eski Konya halkı çok fakirdi. Bu nedenle de çok basit, fakat çok da rahat bir yaşa-

defalar kaleme almayı tasarlayıp durmuşumdur, ama yapamamışumdur. Kısmet bugüne olmalıdır ki işte yazıyorum. Elli yıl öncesinden bu yana Konya'yı her yönüyle, bir masal gibi anlatmaya çalışacağım sizlere. Umuyorum ki, bu yazı dizisini zevkle, bazen de ibretle izleyeceksiniz. Bana düşen de gerekli bir görevi yerine getirmekten duyacağım bir mutluluk olacaktır. Ancak, belki birtakım yanlışlarım, eksiklerim de olacaktır. Yanlışlarımı düzeltmek, eksiklerimi tamamlamak, unuttuklarımı hatırlatmak zahmetine katlanacak olan sayın okuyucularımıza da şimdiden şükranlarımızı sunarım. (11 Temmuz 1975/Konya)

Dizi 13 Nisan 1976 tarihli 181. yazıyla sona ermektedir. Bu yazının da, adı konulmamış bir 'Veda' bölümü yer almaktadır. Onu da, yazara ve konuya duyduğumuz saygı gereği aynen alıyoruz.

"50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya" başlığı altında yayımladığım bu eserim, adının iddialı olmasına rağmen, pek çok eksikleri vardır. Örneğin, bu güzel yurdun yine medreselerden çıkma, hamleci aydınlar bölümünün bu dizide yer alması büyük bir eksikliklerdir. Edebiyatta, felsefede, tezhipte, yazıda, siyaset ve politika-da, askerlikte büyük üstünlükler göstermiş olan bu insanlar, göz kamaştırıcı birer yıldız gibi parlamış ve dönemlerini tamamlayarak bu dünyadan göçüp gitmişlerdir. Bu esere, bunları da yazmak gerekirdi. Ne yazık ki yorgunum. Bu değerli insanları bu dizi içine alamadım ve bundan çok üzgünüm. Eğer sağlığım ve ömrüm bir süre daha vefa ederse, bunları da ayrıca araştırarak, elde edebildiğim bilgileri sizlere sunmaya çalışacağım.

Sizlere saygılar sunarım değerli okurlarım. (12 Nisan 1976/SON)

Mahmut Sural'ın karşı komşusu Saraycıklı İsmail Gürses idi. Onu ilk defa tanıtan da Sural'dır. Bu tanıtmaya yazısının ilk birkaç cümlesi şöyledir:

1318/1902 yılında Konya'nın Fahrün-nisa Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Saraycıklı Ahmet ağadır. İlköğrenimini Asmalı Sıbyan Mektebinde yapmış, ondan başka öğrenim görmemiştir. (6)

mı bulduğuna yürekten şükretme eğilimi vardı. Konyalı doğrudu, dürüsttü. Bugün bile Konyalı tüccarların İstanbul ticaret piyasalarındaki itibarı, diğer illerimize oranla daha da değerlidir. Eski deyim ile, 'diğer-gam', insancıldı Konyalı. Birbirlerini kollamada, yardımlaşmada, memleketin ulemasına, büyüklerine saygıda Konyalının üstüne gelen yoktu. Konyalı dindardı. Bildikleriyle 'amel' eder, kavli fi'line uyardı.

Doğma büyüme bir Konyalı olarak o rahat ve mutlu yılları, kaç yıllar önceleri, kaç

Sayın Sural (1914) ile Sayın Sesigür (1902) arasında 14 yaş olmakla birlikte ilerleyen yıllarda ahbablıkları artar. Mahmut Bey, dizi yazısının ona ayırdığı bölümünde komşusunu anlatmaktadır. Burada, İsmail Efendi'nin Bektaşî meşrep bir yapıya sahip olduğu gözden kaçmamaktadır.

Son demlerinde, inziva hayatı yaşadığı dönemlerde, doğal olarak çok az sokağa çıkardı. Yine o dönemlerde cübbeyi, şalvarı atmış, pek şık bir biçimde giyinmeye başlamıştı. Kendisine çok yaraşan gür sakalını bazen kazıtır, bazen bırakır, bazen de (Frenk Sakalı) denilen biçimde çene sakalı bırakırdı.

Bir gün kendisiyle Tekel binasının önünde karşılaştık, sordum:

“Yâhû erenlerim... Şu sakalın sizin elinizden çektiği nedir? Bir öyle, bir böyle biçimlere sokup duruyorsunuz?”

“Şu gördüğün halkı sakalımla oynatmaktan zevk alıyorum!”

Cidden, koca bir Konya halkı onun sakalıyla hop oturup, hop kalkıyordu. Deli diyorlardı, akıllı diyorlardı. Özetle, sıralı sırasız her yerde onun sakalının dedikodusunu ediyorlardı. (7)

Sayın Sural'ın uzun dizi yazısında neler vardı? Neler neler yoktu ki? Şöyle bir hatırlatıverelim:

Konya Tarihine Kısa Bir Bakış (21 Temmuz-07 Ağustos 1975)

Konya'nın İlmîye Sınıfı (07 Ağustos-12 Ağustos 1975) (Konunun genişliği sebebiyle ileri bir tarihe (10 Eylül 1975) ertelenir.)

Konya'nın Diğer Özellikleri (12 Ağustos-09 Eylül 1975)

Konya'nın İlmîye Sınıfı (10 Eylül-23 Kasım 1975)

Eski Konya Hikâyesi (24 Kasım 1975-26 Ocak 1976)

Konya'nın İlmîye Sınıfı (27 Ocak-01 Şubat 1976)

Konya'da Spor (02 Şubat-01 Nisan 1976) (Çocuk oyunlarından kayağa kadar pek çok dal anlatılmaktadır.)

İki Mektup (01 Nisan-03 Nisan 1976) (Âlimlerle ilgili)

Konya'nın İlmîye Sınıfı (03 Nisan-09 Nisan 1976)

Bir Mektup (09 Nisan-15 Nisan 1976) (Sporla ilgilidir.)

Babası kunduracı Galatalı Tahir Usta diye tanınır. Oğlu Mahmut da dükkânlarında 'kalfadır. Bu sebeple *Mahmut Kalfa* diye bilinir. O, ayakkabıcılığın saya işleriyle uğraşır. Ağabeyim Hasan Sakaoğlu da aynı dükkânda çıkraktır. Yıl, 1938 veya 1939 olabilir. Tahir Usta ağabeyimin ilk ustasıdır. Orada altı ay kadar çalışan ağabeyim bugün 89 (d. 1923) yaşındadır. O, daha sonra ayakkabıcılığı öğrenmek için Bursa ve İstanbul'a gidecektir.

Bir ara Çaybaşı'nda, mahallenin büyük baş hayvanlarını yaylıma götüren Çobanlar'ın iki oğlu çobanlık yaparken üçüncü oğulları Ethem de 'usta' olarak Tahir Usta'nın dükkânının çekme katında onların adına mest dikmektedir. Ancak onun yaşı da epey ilerlemiştir.

Çalışanları kadar ünlü olan bu dükkân nerededir? Aziziye Camii civarındaki Eski Tellal Pazarı'nın han kapısı kadar kocaman kapısından çıkar, doğruca devam ederseniz Vali Şair Ziya Paşa Sokağı'ndan yürürsünüz. Bu yol Tevfikiye Caddesi'nde sona erer, devamı ise Çıkrıkçılar Caddesi olarak bilinir. İşte bu yolda yürümeye başladığınızda solunuzdaki ikinci dükkân Tahir Usta'nındı. Ancak o, bir süre sonra dükkânını Kadir Usta'ya devrederek tam karşıdaki dükkâna taşınır.

Aşağıda, Mahmut Kalfa'nın hayatından ilgi çekici olaylar sunacağız. Bu bilgileri ailenin hayatta olan bireylerinin bilip bilmediğini merak ediyorum.

Baba Tahir Usta, bir iş için dışarıya çıkınca Mahmut Kalfa, ağabeyime seslenmiş:

“Aman Hasan'ım, bana bir orta kahve söyleyiver...”

Kahve gelir; gelir de Mahmut Kalfa'nın keyfi yerine gelmez mi? O yıllarda Şeyh Ahmet adlı çeşitli filmler sinealarda oynamaktadır. Filmlerde bol bol

şarkı vardır. İşte Mahmut Kalfa, başlar bu şarkıları okumaya... Bunların başında 'Ay doğdu batmadı mı?' ve 'Yanık Ömer' gelmektedir. Yaşlı Eyüp Usta da çekme kattan başka nağmelerle devam eder: 'Bastım elmanın dalına da dal kırılıverdi, aman aman...'

Tabii komşuların kulak kabarttıklarını da hatırlatmak isteriz.

Askerliğini jandarma olarak yapan baba Tahir, ağabeyimin ifadesine ve Konya söyleyişine göre, 'Olgun, çekgin, konuşmasını bilen' biridir.

Kaynaklarda Mahmut Kalfa'nın, Ankara'da, 1961 yılına kadar Çankaya Camii İmam ve Hatibi olarak görev yaptığı kayıtlıdır. (8) Ancak ağabeyimin ifadesine göre o, 1960'ın sonlarına doğru Konya Belediyesinde göreve başlar. Bu görev merhum Ahmet Hilmi Nalçacı'nın Belediye Başkanlığı dönemine kadar devam eder.

Ailenin 'Galatalı'lığına gelince... Baba Tahir Usta'nın kaç kardeşi var bilemiyoruz, ancak iki erkek kardeşinin olduğunu biliyoruz. Mübaşirlerin Nuri diye bilinen kardeş Saracılıkların karşısında; Tahir Usta da onun yanındaki evde oturmaktadır. Üçüncü kardeş ise Çaybaşı Caddesi üzerinde, sonradan Ahat Efendi'nin oturacağı bir evde oturmaktadır.

Ancak bilgilerimiz, bizi daha gerilere götürmektedir. Aile, dedelerinin zamanında, Mahmut'un çocukluk döneminde mahalleden taşınınca evlerini İstanbul Galata'dan gelen bir aileye kiraya verir. Kiracının ayrılması veya ailenin mahalleye dönme arzusu sonucu aile yine Fahrünnisa Mahalleli olur. Bu arada komşuları evin kiracısından dolayı Sural ailesine 'Galatalılar' demeye başlar. Bu arada Ahat Efendigil de Galatalılar diye anılır. Zaman konusunda bir şeyler söylemek doğru değildir.

Mahmut Kalfa'nın çok farklı bir merakı vardır. O yıllarda piyasaya yeni sürülen, benim de yetişip kullandığım bir madenî para türü vardı. Bu, bir kuruştur ve daha sonra ortaya çıkacak olan, ortası delikli iki buçuk kuruş yani yüz parayla

birlikte en farklı yapıya sahip olan paradır. İşte Mahmut Kalfa bu kuruşları biriktirmeye başlar. Paranın özelliği yuvarlak olmakla birlikte etrafının tırtıklı olmasıdır ki biz Konyalılar bu özelliğinden ötürü bölge ağzıyla 'kirtikli bir kuruş' derdik. Hatırlarım, bazen bakkal amcaya götürünce, bu bir kuruşu dört adet sarı on paraya bozdururduk.

Ağabeyimin ustasından aldığı öğle yemeği parası on kuruştur; haftada otuz kuruş eder. O, bu beş kuruşlarla rahatlıkla karnını doyurabilmekte, hatta artırabilmektedir. O der ki, "O yıllarda haftada iki gün yayımlanan bir *Köroğlu* gazetesi vardı; onu alırdım. Böylece otuz kuruşun altısı oraya giderdi."

Bir de Mahmut Kalfa'nın fırça atması var; onu da hatırlayiverelim. Yıl 1938 veya 1939... Bir gün Mahmut Kalfa'nın dükkânına kunduracı esnafından iki kişi gelir. O günlerde Kapu Camii'nde hitabet görevini yürüten bir hatip efendiden şikâyetçidirler ve değiştirilmesi için kamuoyu oluşturmaya başlarlar. Oysa hatip son derece başarılıdır. Bu durum karşısında Mahmut Kalfa gelenlere basar fırçayı:

"Siz böyle hatibi buldunuz da..."

Cümlenin gerisini getirmeyelim.

Mekânı cennet, Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

NOTLAR

1- Mehmet Ali Uz, *Konya Kültürüne Hizmet Edenler I*, Konya 2003, 147.

2- Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri/Konya-42, Cilt I*, Ankara 2009, 145.

3- Saim Sakaoglu, "Konyalı Bir Ağız Derleyicisi: Veli Sabri Uyar (1854-1954)", *V. Milletlerarası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, 20-26 Eylül 2004*, Ankara 2004, 2531.

4- ay.

5- Mahmut Sural, "Veli Sabri Uyar'ın Defterlerinden", *Konya'nın Sesi*, 11 Nisan 1978 ve oradan Sakaoglu 2004, 2559.

6- Mahmut Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", *Yeni Konya*, 20 Kasım 1975.

7- ay.

8- Uz, 2003, 147.

MAHMUT SURAL'IN GAZETECİLİĞİ

Caner ARABACI

Mahmut Sural (1914-1987), gazetecilik eğitimi almıştır. Konya'nın köklü ailelerinden birisine mensuptur. İlköğrenimden sonra bir süre devam ettiği ortaokul hariç tutulursa örgün eğitim kurumlarından diplomalı birisi de değildir. Ama onun, çok miktarda yazı dizisi, toplum yapısını, kültürünü, folklorunu, Konya bilgin ve din adamlarını tanıtmadaki verimliliği şaşırtıcı düzeyde yüksektir. Gazeteciliğini ele almadan gazetecilikte kullandığı alt yapısının değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle şu tespit yapılmalıdır: Sural, kendi toplumunu ve değerlerini, dönemini çok iyi tanımıştır. Bu yönüyle iyi bir gözlemci ve kültür hafızıdır, denebilir. Ayrıca, Kapu Camii İmamı meşhur hafızlardan Hacı Haydan Efendi'ye talebe olarak hıfzını da tamamlamıştır. Bu özelliği, geleneksel kültürel alt yapı ile irtibatını açıklayacak bir durumdur. Davudî sesi, musikî kabiliyeti, din adamları ve toplum içinde önemli bir yer edinmesini sağlamış, bu çevrelerden alacağını almasına zemin hazırlamıştır. Bu arada 1955 yılında Ankara'ya gidip, babasının vefat yılı olan 1961'e kadar Çankaya Camii'nde imamlık yaptığının da hatırlanması yerinde olacaktır (Uz, 2003, 147). Bu tarihten sonra imamlığı bırakıp, Konya'ya dönerek bir süre ticaretle uğraşacaktır. Ama asıl verimli olduğu alan gazetelerde yazdığı yazılardır.

Sural'ın gazeteciliği, 73 yaşında vefat ettiği zaman gündeme gelmiştir. Vefatından bir gün sonra hakkında ilk yazıyı kaleme alan Y. Meram gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürü İbrahim Sur, "Amca" dediği

Sural'ı, sadece aile büyüğü, baba dostu görmez. O, "aynı zamanda meslekte ustamız, önderimiz, onun gibi olmaya özendiğimiz büyük üstattı" der. "Geniş din kültürüne ve bilgisine karşılık, bu özelliğini uluorta sergilemeyecek olgunlukta, ama bilgisini esirgemeyecek kadar da sıcakkanlı bir yaklaşım içinde" birisidir. Kendisine ne sorulursa söyleyen, ne merak ediliyorsa en ince ayrıntılarına kadar anlatan Sural: hoşgörülüdür. Usta-çırak ilişkisini aşan bir sıcak ilişki içinde, çevresini yetiştiren bilge bir şahsiyettir. Sur; "Olaylara soğukkanlı yaklaşımı, ülke ve ulus sevgisini, dünya görüşünü, sevgiyi, barışı, dostluk ve kardeşliği; kısacası güzelliklerin büyükçe bir bölümünü hep ondan öğrendik" demektedir. Gazeteciler için bir öğretmenden, ağabeyden daha yakın birisidir: "Kimselerle konuşmaya cesaret edemeyip, kimselere sormadıklarımızı O'na sormaktan çekinmez, en doyurucu cevapları alacağımızdan emin olarak rahatça sokulurduk yanına.. Kırmaz, incitmezdi. Torunu yaşındakilerle bile, arkadaşıyla konuşurcasına rahat bir iletişim kurar; her yaşta her düzeyden insana güven verirdi." (Sur, Yeni Meram, 11 Aralık 1987).

Sural'ın vefat haberini; "Basın emektarı, Gazeteci-Yazar Mahmut Sural Vefat Etti!" başlığıyla 11 Aralık 1987'de Konya Postası baş sayfada iki sütunluk bir haber olarak verir. Buna göre Cenaze Namazı bir gün önce (10 Aralık 1987) İkinci Namazı ardından kılınarak Üçler Mezarlığı'na gömülmüştür. Konya Postası'na göre, Sural gazeteciliğe, Ekekon gazetesinde başlamıştır. Sonra Öğüt gazetesini çıkarmış, çeşitli yerel gazetelerde fıkra yazarlığı yapmış,

Gazeteci-Yazar Mahmut Sural'ın vefatı dolayısıyla

Mahmut Sural:73 yaşında iken vefat etmişti.

Öksüz, Konya basınına başsağlığı diledi

Konya Büyükşehir Belediye Başkanı AHMET ÖKSÜZ, Gazeteci-Yazar Mahmut Sural'ın vefatı münasebetiyle bir mesaj yayınlarak Konya Basını'na başsağlığı diledi.

Ahmet Öksüz'ün mesajı şöyle:

"Konya basınına uzun yıllar hizmet etmiş, değerli gazeteci-yazar Mahmut Sural'ın vefatından derin üzüntü duydum. Merhum'a Allah'tan rahmet, kederli ailesine ve tüm Konya Basını'na başsağlığı dilerim."

1979-80 döneminde de emekliye ayrılmıştır (Konya Postası, 11 Aralık 1987, s. 1, 4).

Sural hakkında Konya basınında yazılan ender yazılardan birisini de M. Ali Uz, kaleme almıştır. Uz, yakından tanıdığı Sural'ın, gazeteciliğini şöyle anlatmaktadır: "Kuvvetli bir kalem vardı. Söylemek istediklerini dobra dobra söylemekten çekinmezdi. Gazeteci arkadaşları ile karşılıklı tatlı-sert mücadeleleri olurdu. Genç yaşında kaybettiğimiz gazetecilerimizden rahmetli Ziya Tanrikulu ile olan karşılıklı satışmalarını hiç unutamam. Konya kültürü ve Konya büyükleri ile ilgili büyük bir çalışması vardı." (Uz, 14 Aralık 1987, s.2-3).

Yalnız onun basındaki hizmetlerini, gazeteciliğini gündeme taşıyan, Konya Büyükşehir Belediye Başkanının 12 Kasım 1987 tarihli, Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığına verdiği başsağlığı mesajıdır. Belediye Başkanı A. Öksüz, mesajında şöyle demektedir: "Konya basınına uzun yıllar hizmet etmiş, değerli gazeteci-yazar Mahmut Sural'ın vefatından derin üzüntü duydum. Merhuma Allah'tan rahmet, kederli ailesine ve tüm Konya basınına başsağlığı dilerim" (Anadolu'da Bugün, 14 Aralık 1987, s. 1; Yeni Meram, 14 Aralık 1987). Y. Meram'ın, iç sayfalarda iki sütun içinde Sural'ın gözüküklü bir fotoğrafı yanında "Gazeteci-Yazar Mahmut Sural'ın vefatı dolayısıyla Öksüz, Konya basınına başsağlığı diledi" başlığı al-

tında verdiği haber dışında, aynı sayfada Hanefi Aytekin'in 8. Gün sütununun sonunda da vefat haberine yer verilir. Aytekin'e göre Mahmut Sural, "iz bırakarak ebediyete geç" etmiştir. O değerli bir meslektaş, ağabey ve "Konya bölge basınının şeyhülmuharriri"dir. Vefatı da "geçtiğimiz haftanın Perşembe günü" gerçekleşmiştir. Yani 10 Aralık Perşembe günü vefat etmiş gazetede vefatı, dört gün sonra o da belediye başkanının taziye bildirimine yer alabilmiştir. O, "ahlâklı, erdemli, inançlı kalem ile Konya basın tarihine iz bırakarak" ayrılmıştır. Meslek kuruluşu olarak Konya Gazeteciler Derneği'nin de kurucu üyelerindendir (Aytekin, 14 Aralık 1987). Sural'ın vefat haberini, hem en geç hem de sahiplenmeden en duyarsız veren gazete, en son ve en uzun hatta denilebilir ki en önemli yazı dizisini yayınladığı gazete verir: "Büyükşehir Belediye başkanı Ahmet Öksüz Başsağlığı Mesajı Yayınladı" (Yeni Konya, 15 Aralık 1987, s. 3, 7). Vefat günlerinde Gazeteciler Cemiyetinin de hakkındaki bir yazı, bildiri yayınlamaması, yerel basının önemli şahsiyetine ve cemiyetinin üyesine verdiği değer veya vefa duygusunun düzeyi ile ilgili olmalıdır.

Sural'ın gazetelerde ilk yazıları, Ankara'ya gitmeden önce Ekekon ve Öğüt'te görülür. Bu iki gazete de CHP'nin yayın organıdır.

Ankara dönüşünde, Mahmut Sural, Mansur Sina müstear adıyla Sabah'ta yazar. Sabah, 4 Temmuz 1960 tarihinde yayınlanan bir darbe dönemi gazetesidir. Siyasete, siyaset dışından müdahaleyi meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Sural müstear ad dışında doğrudan adı ile, Sabah gazetesinde, Konya'da Din Adamları, dizi yazısını (6 Şubat-7 Mart 1962) yayınlar. Ardından Zaman gazetesinde (1960-1961), Fıkram başlığı altında yazılar yayınlar. Zaman dışında CHP Konya Milletvekilliği de yapmış olan Ahmet Çobanoğlu'nun Konya'nın Sesi gazetesinde de yazıları yayınlanmıştır. Burada da Fıkram başlıklı köşesinden okurlarına seslenir, gazeteyi Donkişot'a benzeten basın organlarına karşı çıkar. 24 Mayıs 1976 tarihli yazısında, Konya basınına başarısız olarak niteler. Zira dönemin gazeteleri, habercilikte yaptığı işin, makas, bülten, resmi ve özel ilân gazeteciliği olduğunu belirterek şöyle der: "Düşünce alanları, Şeyhülislamlık taslamak, en azından vaizlik ederek muhalefete ağırbaşlılık dersleri vermek, kuzu kuzu oturmasını öğütlemek gibi büyük büyük, iri iri işler... İrili, büyüklük vehmine kapılıp bir takım ipe sapa gelmez düşüncesizliklerini fikriyat sanan saldırılarına da onların deyimiyle cihad açacak, mücadele edeceğiz. Bu gazetenin çıkışının bir nedeni de budur. Kesinlikle meydanı boş bırakmayacağız. Ve böylece yüzyılı aşkın bir zamandan bu yana Konya basınında mücadele vermiş ve bu yolla bu kutsal vatan parçasına hizmetlerde bulunmuş, ünlü, değerli, güçlü ustalarımızın ruhlarını da şenlendireceğiz.."

Konya'nın Sesi'nde yayınladığı en uzun soluklu yazı dizisi, ilkokul çağında Alemdar Mustafa Paşa Okulu'na devam ederken Hüsn-i Hat dersine giren hocası Veli Sabri Uyar'ın Osmanlı Türkçesi ile yazılmış on iki defterinin (Uz, 2003, 148), yeni harflere dönüştürerek neşridir (10.Nisan-12 Aralık 1978).

Konya'nın Sesi'nin, satılarak el ve ad değiştirmesinden sonra Yeni Konya'da yazar.

Yeni Konya'daki dizi yazısı, en uzun soluklu olanıdır. Sural'ın, gazete ve dergilerde yayınlanan bazı seri yazıları şunlardır:

"Son Devrin Konya Ulemâsı-Hacı Veyis Efendi", Yeni Meram, 31 Aralık 1965.

"Konya'da Din Adamları", Sabah, 6 Şubat 1962-7 Mart 1962. (Dizi yazı).

"50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya", Yeni Konya, 21 Temmuz 1975-13 Nisan 1976 (Dizi yazı).

Sural'ın gazeteler dışında en uzun yazdığı yer, Türk Folklor Araştırmaları dergisidir. 1961 ile 1979 arasında Konya folklorunu yansıtan çok değişik konuları ele alır.

Sonuç olarak Sural, yazı dizileri ile Konya kültürüne yakından tanık olmuş ve bunları gelecek nesillere aktarma görevini fedakârca yapmış bir gazetecidir. Bu yazılarının derlenip toplanarak, gazete ve dergi köşelerinde unutulmaktan kurtarılması, vefa borcunun en iyi ödenme yolu olarak gözükmektedir.

KAYNAKÇA:

Arabacı, C.-Ayhan, B.-Demirsoy, A.-Aydın, H., *Konya Basın Tarihi*, Tablet Yayınları, Konya, 2009.

Basın emektarı, Gazeteci-Yazar Mahmut Sural Vefat Etti!, *Konya Postası*, 11 Aralık 1987, s. 1, 4.

Büyükşehir Belediye başkanı Ahmet Öksüz Başsağlığı Mesajı Yayınladı, *Yeni Konya*, 15 Aralık 1987, s. 3, 7.

Hanefi AYTEKİN, 1987, 8. Gün-Mahmut Sural İz Bırakarak Ebediyete Göç Etti, *Yeni Meram*, 14 Aralık 1987.

İbrahim SUR, 1987, Mahmut Amca'sız kaldık, *Yeni Meram*, 11 Aralık 1987.

Mahmut SURAL, Konya'da Basın, *Konya'nın Sesi*, 24 Mayıs 1976, S. 5.

Mehmet Ali UZ, 1987, Mahmut Sural Ağabeyi de Kaybettik, *Konya Postası*, 14 Aralık 1987, s. 2.

Mehmet Ali UZ, 2003, *Konya Kültürüne Hizmet Edenler*, Konya Büyükşehir Belediyesi yayını, Konya.

Öksüz, Rıdvan Bülbül'e Başsağlığı Diledi, *Anadolu'da Bugün*, 14 Aralık 1987, s. 1, 5.

Mahmut SURAL

50 YIL ÖNCE DEN BU YANA HER YÖNÜYLE KONYA'DAN: ELLİ YIL ÖNCEKİ KONYA'DA SPOR

Futbol, basketbol, atletizm, boks, eskrim gibi bugün spor denilince akla gelen bu oyunlar, değil Konya'da, Türkiye'nin hiçbir yerinde yoktu. O halde Türk spor yapmaz mıydı? .

Türkler belki de spor'un en iyisini yapıyorlardı. Bunlar başta cirit, binicilik, kılıç-kalkan ve güreşlerdi. Cirit ve ciddi güreş oyunlarını pek hatırlayamıyorum ama kılıç-kalkan oyununun iyiden anımsıyorum. Konya'da kalkancılar lakabıyla anılan bir aile bile vardı. Ama bu oyunları 25 yaşlarında yukarılarda olanlar oynar, gençler, belki de bu oyunların alfabetini teşkil eden başka oyunlarla uğraşırlardı. Çelik-çomak, çelme topu, ince minare, eşek üstünden bök kapırtma, birdirbir, kış mevsimlerinden de kayak yaparlardı.

Çelik-çomak oyunu şöyle olurdu:

Kaç kişi olursa olsun, mevcut gençler ikiye bölünür, çekilen kur'a da bir taraf kalede kalır, bir taraf da karşıya geçerdi. Kaledekilerden birisi Çeliğe çomakla vurarak karşı tarafa fırlatır, eğer çelik karşı taraftan birisi tarafından havada yakalanabilirse, taraflar yer değiştirirdi. Yakalanamazsa, oyun sürer giderdi.

Çelik yirmi beş-otuz santim uzunluğunda, yarı çapı en az iki santim kalınlıkta, gürgenden veya sağlam bir ağaçtan olurdu. Çomaksa kalınca bir sopadan ibaretti. Oyuncu elindeki çelik'i havaya fırlatır, ve çelik havada iken çomakla ve hızla vurur, çelik havada uçardı. Karşı taraf bu çeliği havada yakalamaya çalışırdı. Çoğu kez bu ağır çeliği elleriyle yakalarlardı. Bazıları da, elim acımasın diye ceketlerinin kollarını ters giyer, ceketin arka bölümünü de torba gibi öne doğru sürerek çeliği böyle yakalamaya çalışırdı.

Yıldırım top oyunu:

Eskiden şimdiki futbol topu, tenis topu, hatta çocukların oynadığı lastik veya plastik toplar yoktu. Topaç haline getirilmiş bir paçavranın üstüne eski yün çorap ipleri düzgün bir biçimde sarılır, yarı çapı on santimi geçmeyen bir yuvarlak meydana getirilir, bunun üstüne

de çaprazlama geçirilmiş bir bez parçası dikilirdi ve böylece bir top elde edilmiş olurdu.

Aynı çelik-çomak oyununda olduğu gibi, taraflar ikiye bölünür, kaledeki oyunculardan birisi, topu havaya fırlatır ve elindeki sopayla, olanca gücüyle vurur ve top, top mermisi gibi havada vınlayarak uçar, topu havadayken yakalamak durumunda olan oyuncular, topun geliş istikametine göre koşuşarak, yakalamaya çalışırlardı. Yakalanamayan top, diğer bir oyuncu tarafından kaleye doğru atılır, kale oyuncusu eğer güçlü bir oyuncu ise, bu topa yine hava da iken müdahale eder, elindeki çomakla vurur, top geldiği yeri de aşarak fırlar, geçer giderdi. Kale oyuncusu, bu defa topu, düştüğü yerden havalandırıp çomaklar, karşı taraf da daha gerilerde yer alır, topu yakalamaya çalışırlardı.

Top çelmek, büyük ustalık isteyen bir işti. Karşı tarafın topu yakalayamaması için topu, ya topluluğun üstünden aşırarak, ya da daha yakın bir mesafeye düşürmek gerekli idi. Bu oyunda bir kural daha vardı, ki topu üç defada çelemez sallanan çomak boşa giderse bu durum, karşı tarafın kaleye geçmesini gerektirirdi, ki bu bir mağlubiyetti.

Bizim mahallede bu oyunu çok iyi oynayanlar vardı. Bir tarafın, diğer tarafı süre, süre, koca bir yöreyi dolandırdıklarını bilirim. Sallerce sürdürülen bu oyunun, elbette meraklıları, ekiplerin taraftarları da olurdu, ama kavga dövüş hemen hemen hiç olmazdı.

Güreş:Bu milli sporumuzda kendine güvenenler arasında yapılırdı. Doğal olarak, mahalle aralarında yapılan güreşler teknikten çok fizik gücüne dayanırdı.

Bu oyunların hiçbir birliği derneği organizasyonu yoktu rast gele yapılırdı; ama faydalı da olurdu.

Evet 50-60 yıl öncesine kadar Konya'da ana hatları ile spor bu idi.

Konya'da ilk futbol ne zaman oynanmıştır? Bu soruya kesin bir cevap veren yoktur. Sadece bir levazım albayının iki çocuğundan söz edil-

mektedir ki, Konya'ya futbolu ilk defa onlar getiresiymişler. Ancak kesin olan şudur ki ilk spor kulübü 1922 yılında kurulmuş ve Gençlerbirliği adını almıştır. 1923 de de İdmanyurdu Spor Kulübü kurulmuş iki rakip takım pek heyecanlı maçlar yapmışlardır. Ancak bu kulüpler kurulmadan önce orta dereceli okullardan futbol takımları oluşturulmuş yukarıda sözünü ettiğim iki kulüp de bu takımlardan oyuncu almak suretiyle yararlanmışlardır.

Konya'nın en eski ve en ünlü futbolcularından Nuri Yanal'ın belirttiğine göre 1922 yılında kurulan Gençlerbirliği kurucuları şunlardı:

Kazım Yurday, Babalık matbaası mürettiplerinden Selim Eski gazetecilerden Edip Nazım Ermalar, Konya Eşrafından Gazzzade Kadir, Ünlü Süvarilerimizden Eyüp Öncü, PTT muhasebe şefi İdris Münir Beyler.

1923 yılında kurulan İdman yurdu kulübünün kurucuları ise şunlardır:

Şimdi albaylıktan emekli olan Teğmen Rafet, Şişko Celal diye anılan Ziraat Bankası krediler şefi olan Celal Vaner, eski milletvekillerimizden Saffet Gürol, dişçi Tevfik beyler.

Gençlerbirliğinin ilk ünlü oyuncuları şunlardır;

Eyüp Öncü, Cevat Kula, kaleci Ekrem, Halis, Hafız, Arap Mahmut, Tevfik, Şükrü, Rüştü, Kazım, Hikmet Nuri (Yenal), Turgut-İdris beyin kayın biladeri Malik beylerdi, takımın kapkanı ise Eyüp Öncü idi. Bu takımda adları geçen Şükrü ile Rüştü milli olmuş ve milli maçlara katılarak başarı göstermişlerdir. İdmanyurdunun ilk ve ünlü oyuncuları şunlardır;

Rafet, Ekrem, Necati Kaşıkçı, Doktor Ali, Kamuran Tevfik, Kaleci Süreyya Muhlis, Vanlı Muzaffer, Celal Ulusan .

O dönemlerde bu takımların dışında öğretmen okulu, lise, sanat okulu ve bir de Şimendüfer takımları vardı ki Gençlerbirliği ve İdmanyurdu kulüpleri bu takımlarla heyecanlı maçlar yapmışlardır

İlk maç alanları da şu yerlerdir ;

Ebuzziya Köşkü'nün bahçesi, ilk futbol sahasıdır. Bundan sonra çamlı bahçede musalladaki namazgahta Alaaddin Tepesinde çok maçlar yapılmış şimdiki İmam Hatip okulunun bulunduğu yer ve eski küçük bina Mersin İdman yurduna geçtikten sonra maçların tümü bu sahada yapılmıştır. Ayrıca Aslanlı Kışla'da, Şems'de, Larende Caddesi'nde, Sahip Ata Camii'nin sağ karşısına düşen şimdi yerine dükkanlar yapılmış olan çukurdaki devlikte

de mahalle takımları maçlar yapmışlardır.

Girince de ebenin sırtındaki yere atlar tüm oyuncularla birlikte kaçışlardı. Topu ele geçiren ebe yine ince minare tekerlemesini söyler biraz önce sırtında boza pişiren oyuncuyu yakalamaya çalışır ve bir kovalamacadır başlardı oyun böyle sürer giderdi oyuncular yorulunca ya kadar .

Eşek üstünden börek kaptırma: Bu oyunda da oyuncu sayısı söz konusu değildi, ama en az 8-10 kişinin katılması gerekirdi. Önce kura ile veya gönüllü olarak dört kişi seçilir belden öne doğru bükülmüş olarak arka arkaya durur dört köşeli bir yıldız biçimi alırlardı. Bundan sonra diğer oyuncular bunların üstlerinden takla atarak daha başka hünerler göstererek atırlardı. Bu oyundan bu kadarını hatırlıyorum diğer kuralları neydi bilemiyorum ancak bugünkü ünlü cimlastikçilerin hünerlerine paralel gösterileri ve marifeti olan bir oyundu. Türkiye'mizin diğer illerinde 50 veya 60 yıl önce oynanan bu sportif oyunlardan var mıydı? Bunu da bilemem. ama Konya'mızın bu oyunları yeniden ihya edilse gerekli değişiklikler yapılırsa sanırım

YENİ KONYA 21/TEMMUZ/1975

* Haber * Haber

50 YIL ÖNCEDEN BU YANA
HER YÖNÜYLE KONYA
Yazan : Mahmut SURAL

ÖN HÖZ

Eski Konya halkı çok fakirdi. Bu nedenle de çok basit, fakat çok da rahat bir yaşam buldular. Günün günbabı akşamına gelince, Konyalı doğrusu dürüstü. Başın öle Konyalı İbraz, İsmail İsmaili'nin iyavü yavaşladıkları İsmaili diğer İsmailine vuranı daha da destekledi. Eski dönemi ile, "dığışın" İsmaili'nin Konyalı İbraz, İsmail İsmaili'nin iyavü yavaşladıkları İsmaili diğer İsmailine vuranı daha da destekledi. Eski dönemi ile, "dığışın" İsmaili'nin Konyalı İbraz, İsmail İsmaili'nin iyavü yavaşladıkları İsmaili diğer İsmailine vuranı daha da destekledi.

Şişko Celal diye anılan Ziraat Bankası krediler şefi olan Celal Vaner, eski milletvekillerimizden Saffet Gürol, dişçi Tevfik beyler.

Gençlerbirliğinin ilk ünlü oyuncuları şunlardır;

Eyüp Öncü, Cevat Kula, kaleci Ekrem, Halis, Hafız, Arap Mahmut, Tevfik, Şükrü, Rüştü, Kazım, Hikmet Nuri (Yenal), Turgut-İdris beyin kayın biladeri Malik beylerdi, takımın kapkanı ise Eyüp Öncü idi. Bu takımda adları geçen Şükrü ile Rüştü milli olmuş ve milli maçlara katılarak başarı göstermişlerdir. İdmanyurdunun ilk ve ünlü oyuncuları şunlardır;

Rafet, Ekrem, Necati Kaşıkçı, Doktor Ali, Kamuran Tevfik, Kaleci Süreyya Muhlis, Vanlı Muzaffer, Celal Ulusan .

O dönemlerde bu takımların dışında öğretmen okulu, lise, sanat okulu ve bir de Şimendüfer takımları vardı ki Gençlerbirliği ve İdmanyurdu kulüpleri bu takımlarla heyecanlı maçlar yapmışlardır

İlk maç alanları da şu yerlerdir ;

Ebuzziya Köşkü'nün bahçesi, ilk futbol sahasıdır. Bundan sonra çamlı bahçede musalladaki namazgahta Alaaddin Tepesinde çok maçlar yapılmış şimdiki İmam Hatip okulunun bulunduğu yer ve eski küçük bina Mersin İdman yurduna geçtikten sonra maçların tümü bu sahada yapılmıştır. Ayrıca Aslanlı Kışla'da, Şems'de, Larende Caddesi'nde, Sahip Ata Camii'nin sağ karşısına düşen şimdi yerine dükkanlar yapılmış olan çukurdaki devlikte

İsmaili'nin iyavü yavaşladıkları İsmaili diğer İsmailine vuranı daha da destekledi. Eski dönemi ile, "dığışın" İsmaili'nin Konyalı İbraz, İsmail İsmaili'nin iyavü yavaşladıkları İsmaili diğer İsmailine vuranı daha da destekledi.

Şişko Celal diye anılan Ziraat Bankası krediler şefi olan Celal Vaner, eski milletvekillerimizden Saffet Gürol, dişçi Tevfik beyler.

Gençlerbirliğinin ilk ünlü oyuncuları şunlardır;

Eyüp Öncü, Cevat Kula, kaleci Ekrem, Halis, Hafız, Arap Mahmut, Tevfik, Şükrü, Rüştü, Kazım, Hikmet Nuri (Yenal), Turgut-İdris beyin kayın biladeri Malik beylerdi, takımın kapkanı ise Eyüp Öncü idi. Bu takımda adları geçen Şükrü ile Rüştü milli olmuş ve milli maçlara katılarak başarı göstermişlerdir. İdmanyurdunun ilk ve ünlü oyuncuları şunlardır;

Rafet, Ekrem, Necati Kaşıkçı, Doktor Ali, Kamuran Tevfik, Kaleci Süreyya Muhlis, Vanlı Muzaffer, Celal Ulusan .

O dönemlerde bu takımların dışında öğretmen okulu, lise, sanat okulu ve bir de Şimendüfer takımları vardı ki Gençlerbirliği ve İdmanyurdu kulüpleri bu takımlarla heyecanlı maçlar yapmışlardır

İlk maç alanları da şu yerlerdir ;

Ebuzziya Köşkü'nün bahçesi, ilk futbol sahasıdır. Bundan sonra çamlı bahçede musalladaki namazgahta Alaaddin Tepesinde çok maçlar yapılmış şimdiki İmam Hatip okulunun bulunduğu yer ve eski küçük bina Mersin İdman yurduna geçtikten sonra maçların tümü bu sahada yapılmıştır. Ayrıca Aslanlı Kışla'da, Şems'de, Larende Caddesi'nde, Sahip Ata Camii'nin sağ karşısına düşen şimdi yerine dükkanlar yapılmış olan çukurdaki devlikte

dünyaya yeni tür spor örnekleri verilmiş olur.

Kayak: Eski kışlar pek sert olurdu ve her kış mevsiminde şehir baştan başa buz tutardı yine şehrin bir çok yerlerinde çukurlar vardı. Sonbaharda yağın yağmurlar çukurları su ile doldurur özellikle kış mevsimlerinin erbain döneminde sözünü ettiğim su dolu çukurlar kalın buz tabakaları ile örtülürdü. Bazı sokaklardan da, yolun ortasından çeşme ayakları geçer evlerin kirli suları da sokağa akardı. Bu sular da sokaklarda buz tutar buralarda kayak yapılırdı. Kuşkusuz skıy diye bir şey yoktu. O dönemlerde kış mevsimlerinde tabanları ve koncu kösele yüzleri vaketandan yapılmış tabanları kabaralı ökçeleri nakçalı kunduralar giyilirdi. Gençler çukurlarda yada sokaklarda tutmuş olan buzlarda kabaralı kunduraları ile kayarlardı Bazen bu buzların üstü karla kaplanır gençler karları kürüyüp süpürerek kayabilecek genişlikte yer açar ve sonra kayarlardı. Kayak yapabilecek bölgelere başka mahallelerden gelenlerde olur, 40-50 genç sıraya girer kayılacak eğirin başına 20 metre uzaklıkta arka arkaya dizilirlerdi. 20 metrelik mesafe koşularak gelinir o hızla buz üstüne atlanır ve yaman bir kayma başlardı. Arka arkaya birbirini izleyen kayakçılar kayış sırasında türlü hünerler gösterir tek ayak üstünde oturarak dönüşler yaparak kayarlardı. Çok az olmak üzere bazı meraklıların tahtadan yapılmış bir kişilik kızaklar ile kaydıklarını da hatırlıyorum.

Av: Küçük yaştakiler dışında av yapmak her Konya erkeğini ilgilendirirdi . Bu da çokça, Konyalıların ellerinin boş olduğu kış mevsiminde yapılırdı . Yaz avlarını çok meraklı olanlar yaparlardı. Ve gece toplantılarında yapılan avların mübalağalı hikayeleri anlatılırdı. Rahmetli babamın rahmetli bir dayısı vardı. ava pek meraklı idi kış mevsimlerinde kendi odasına aldığı tazısı ile yaz demez kış demez av yapardı ve bu av hikayelerini anlata anlata bitiremezdi.

Bu oyunların dışında küçüklerin oynadıkları aşık, boncuk, falaka adlarındaki ve benzerleri oyunlar da vardı ki bunlarda küçükler için yaşlarına uygun bir spor niteliği taşırdı.

Birdir bir:Bu oyun en az üç kişi ile oynanan bir oyundu. Oyuna katılan ne kadar çok olursa, o kadar da tadı çıkardı bu oyunun.

Önce kur'a ile bir ebe, bir de oyuncu başı seçilirdi. Ebe olan iki elini dizlerine koyarak, rükua varmış gibi eğilir, ilk defa baş oyuncu, ebenin üstünden atlayarak, birdirbir diyerek bağırırdı. Oyuncu başından sonra gelenler de

aynı şeyi söyleyerek, aynı hareketle atarlardı. Oyuncu başı her atlayışta, ikidiriki, üçdürüc diye rakamları sıralayarak gider ve her seferinde de, bezen ebenin sırtına iki elini birden koyarak, bazen bir elini koyarak, bazen de elini koymadan, bazen bacıklarını açarak, bazen diklemesine atlar, kendisinden sonra gelenlerde aynı biçimde atlamaya çalışırlardı. Baş oyuncunun atlamadaki herhangi bir biçimini aynen tekrarlıyamayanlar, ebenin yerini alır, bu defa onun üstünden birdir bir diye atlamaya başlarlardı. Eğer oyuncu başının atlamadaki biçimlerinin tümü diğer oyuncular tarafından aynı olarak uygulanabilmişse, oyuncu başı bu defa aklına gelen başka biçimler uygular, örneğin: Yirmidiryirmiden sonra, yirmibirdir yirmibir der ve tek ayağı üstünde sekmeye başlar, diğer atlayanlarda onun ardına düşer, tek ayak üstünde, seke seke uzun mesafeler alırlardı. Sekiz, on belki yirmi oyuncudan birisinin takati kesilir ve diğer ayağını da yere basınca o ebe olur, oyun yeniden başlardı.

İnce Minare:O zamanki Konya, şimdiki gibi, sefer taşı apartmanlarla dolu değildi. Mahalle aralarında boşluklar, develikler, özellikle bağ yörelerinde dinlendirilmeye bırakılmış küçük tarlalar vardı. Gençler boş zamanlarını buralarda böylesine oyunlar oynayarak değerlendirirdi. İnce minare oyununu da böylesine geniş alanlarda oynanırdı.

Meyilli bir yere, kare biçiminde dört, ortasına da bir olmak üzere beş yalak kazılırdı. Bu oyunda ebe seçimi olmaz, oyunculardan herhangi birisi topu eline alır :İnce Minare-Dibi kanere-Bitmiş pekmez-Yerinden kalkmaz –kaçan kaçsın-kaçmayan benden bir top yesin –der demez herkes kaçışır, o tekerlemeyi söyleyen oyuncu tutturabileceğini sandığı, kaçışanlardan birisine topu hızla atar, eğer tutturursa o ebe olur, tutturamazsa yere düşen topu bu defa bir başkası alır, aynı tekerlemeyi o tekrar eder ve topu birisine vurmaya çalışırdı. Enin de sonunda oyunculardan birisi topu yer ve ebe olurdu. Ebe yukarıda belirttiğim yalakların iki-üç metre gerisinde durur, topu vuranda sırtına biner ve ebe bu biçimde iken, elindeki topu yalıklara fırlatır, ortadaki yalağa düşürmeye çalışırdı. Tabii bu oldukça güç olurdu . Top ortadaki yalağa bir türlü girmez, ya aşağılara yuvarlanır, yada diğer yalaklardan birisine girerdi. Toplar her atılışta orta yalağa girmeyince sırttaki oyuncu, ebenin kulaklarını (kırır) diye ovalar, top atışı orta yalağa girinceye kadar oyun, böylece uzar gider.

(Yeni Konya, 1976, Nu. 132-134)